
ВЕРБАЛЬНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Дьячок Н. В., Корсунський В.О.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-554-9-34>

ВСТУП

Проблема, порушена у дослідженні, є актуальною й водночас суперечною. Адже традиційним є визначення, що візуалізація постає створенням та репрезентацією графічного образу текстової чи цифрової інформації, що робить її доступною зоровому сприйняттю, а отже, зручнішою для аналізу та узагальнення. Тобто візуалізація постає методом, здатним передавати інформацію замість, наприклад, тексту. Ми прагнемо спростувати це однозначне бачення.

Спроби дослідити поняття візуалізації та його імплементації було здійснено у кількох напрямках: у філософії (В. Андрущенко, Д. Петренко та ін.); у психології та педагогіці (С. Арюткіна, В. Койбічук, Н. Манько, та ін.); у царині культурних трансформацій (Д. Берн, Ж. Бодрійяр, П. Вірілію, С. Симоненко, В. Флюсер та ін.); у прикладних комп'ютерних науках, зокрема у комп'ютерній дидактиці (Л. Долінер, М. Пак, Б. Стариченко та ін.); у дослідженнях візуальних образів (М. Баль, Х. Бредекамп, М. Джей, Дж. Елкінс, М. Мерло-Понті, Т. Мітчелл, К. Моксі, Д. Натаріус, Л. Пауелс та ін.); у студіях, присвячених українському візуальному мистецтву (О. Авраменко, В. Бурлака, Г. Вишеславський, О. Голубець, О. Роготченко, О. Сидор-Гібелінди та ін.); у мистецтвознавчих студіях (С. Безклубенко, В. Сидоренко, Г. Чміль, О. Шило та ін.); у дослідженнях з сучасної культури (В. Ходунова).

Утім, не було досліджень на межі, наприклад, лінгвістики й графічного дизайну, що доводить актуальність цих студій. Зокрема, такий перетин галузевих особливостей зумовлений когнітивними чинниками, які зазвичай впливають на створення тих чи тих найменувань.

Мета дослідження полягає у визначенні принципів і механізмів вербальної візуалізації навколишнього середовища. Завдання, які

здатні зреалізувати мету: 1) проаналізувати одиниці-маркери візуального середовища; 2) структурувати й класифікувати ці одиниці; 3) диференціювати принципи застосування графічної й вербальної візуалізації; 4) визначити процеси вербальної візуалізації.

Методи й прийоми дослідження. Deskриптивний, що сприяє повному опису досліджуваного матеріалу. Структурний, принципи якого дозволяють адекватно структурувати одиниці вербальної візуалізації. Методика порівняльного аналізу, яка постає визначальним важелем у визначенні різномовних одиниць, що застосовано у процесах візуалізації.

1. Проблема породження слова

Питання щодо вербальної, чи словесної, візуалізації є таким, що потребує всебічного аналізу. Ми пропонуємо бачення образу слова через ментальні особливості носія тієї чи тієї мови, через когнітивні (мисленнєві) процеси формування цього образу, зумовлені різними чинниками, через зорове й слухове його сприйняття. Сформульоване питання має бути вирішене для того, щоби розуміти, у який спосіб можна й потрібно користуватися номінативними одиницями в царині дизайну, зокрема у процесі візуалізації навколишнього середовища. Поняття *вербальної візуалізації*, притаманне скоріше царині дизайну, є проєкцією лінгвального поняття *номінації*, яке відбиває сутність процесу надання імені, назви кожному окремому предмету, об'єкту, явищу, процесу тощо.

Мислення як когнітивний процес не існує незалежно від мовлення: йому завжди потрібно оприявлення, своєрідний «вихід» у простір людського сприйняття, відтворення, пам'яті, уяви тощо. Мислення пов'язане з мовою через мовлення. «Виділяючи групи предметів або явищ, їх ознаки й особливості, людина їх називає і тим самим узагальнює, систематизує, що і дає можливість потім ніби “підвести” під них загальні правила. Узагальнення – перша найважливіша ознака мислення. Тому воно здатне переробляти колосальні обсяги інформації, акумулювати досвід багатьох поколінь. Друга ознака мислення – його опосередкований характер. Нове знання не дається в готовій формі, мислення витягує ніби “з себе”, оперуючи з інформацією, що є в його розпорядженні»¹.

Імовірно, з огляду на теорію вигуків, найдавніші люди спочатку імітували звуки природи, тваринного світу, звуки інструментів тощо. Потім почали використовувати ці звуки для спілкування. Мовлення з'явилося внаслідок еволюції людини приблизно два мільйони років тому.

¹ Конспекти лекцій <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/avtorlek/2/9.pdf>

Коли людина навчилася керувати органами мовлення (зокрема язиком, за однією з версій, повторюючи ним напрями рухів рук), і паралельно з цим у неї розвинулося образне мислення, вона стала називати об'єкти реальної дійсності, підбираючи звуки асоціативно відповідно до зовнішнього вигляду окремого об'єкту, який потребував первинної назви.

Отже, наявні кілька версій появи найменувань у різних мовах. Одна з них представлена «Списком Сводеша», автором якого є американський лінгвіст Моррис Сводеш. Сутність цього списку полягає в демонстрації базового словника різних мов, що доводить наявність лінгвістичних універсалій, зокрема історичних. На його матеріалі науковець продемонстрував, наприклад, що займенник *я* є одним з найперших слів у різних мовах: санскрит *aṁat*, асмі – *я* є (1 особа однини), старослов. *Азь есмь* – *Я* є; укр. *Я*, лит. *aš*, латин. *ego*, фр. *Je*, греч. *ego*, хет. – *uk*. Від праіндоєвропейського кореня **eg-* «*я*» утворено прото-нім. **ek* – *я*, гот. *ik*, ст.фр. *ik*, давньоскандинавськ. *ek*, норв. *eg*, гол. *jeg*, др. герм. *iĥ*, давн. англ. *ic* (до 12 ст.). Саме такий звуковий образ народжувався з усвідомлення особи, яку потрібно було найменувати.

З іншої точки зору, слова на позначення тих чи тих реалій з'являються спонтанно, і лише згодом носії мови домовляються про їхні значення, контексти вживання тощо.

У будь-якому разі поняття номінації відбиває як «процес створення, стабілізації та розподілу назви в термінах різних фрагментів дійсності», так і «смыслову мовну одиницю, що формується в процесі номінації»². Номінація може бути первинною і вторинною; причому наявні різні підходи до визначення цих типів: одні дослідники за принцип диференціації беруть структурний компонент номінативних одиниць, а інші (А.М. Архангельська та ін.) – принцип диференціації, представлений хронологією процесів номінації. Ми вважаємо, що «відмінність виявлених способів, ідентифікація первинної та вторинної номінації є тим, від чого залежить визначення та опис номінативних мовних засобів»³. Інструменти номінації розглядають не лише як результат мовотворчої діяльності людини, але і як наслідок різноманітних формально-семантичних перетворень наявного мовного матеріалу, прихованих від безпосередніх носіїв і наразі не усвідомлюваних ними.

Поняття первинної номінації відбиває процес надання імені об'єкту, який не має свого мовного позначення; вторинна номінація є

² Дьячок Н. В. *Основи теорії мовленнєвої номінації (на матеріалі номем з домінантою-словосполученням)*: монографія / Н. В. Дьячок. Дніпро, «Ліра». 2023. С. 47

³ Дьячок Н. В. *Основи теорії мовленнєвої номінації (на матеріалі номем з домінантою-словосполученням)*: монографія / Н. В. Дьячок. Дніпро, «Ліра». 2023. С. 48

процесом надання імені повторно тим об'єктам реальної дійсності, які отримали первинні назви раніше.

Сутність вторинної номінації реалізується у двох її типах:

- 1) найменування нового поняття, предмета, явища, дії за допомогою старої назви (метафоризація);
- 2) повторна номінація предмета, дії, процесу, що вже має свою назву, за допомогою іншої структурно одиниці.

Отже будь-який різновид процесу номінації означає фіксацію виділених явищ дійсності за допомогою мовних знаків. У процесі номінації є певне прагнення до мотивації виділення того чи того звукового комплексу для ідентифікації реальної дійсності.

Лінгвістична теорія закріпила думку про відносну динаміку та певну відтворюваність сучасної номінації. У цьому контексті прийнято вважати, що мовна номінація – це створення нових номінативних одиниць, а мовленнєва – використання готових одиниць у процесі ситуативної номінації. Хоча історично було навпаки: первинною була мовленнєва номінація – домовна, та, що виникла в домовний (дописемний) період.

Найактуальніший підхід до лінгвальної номінації може бути представлений у такий спосіб: протиставлення мовної та мовленнєвої номінації постає протиставленням мовної (інваріантної) та мовленнєвої (варіантної) одиниць із встановленням механізму реалізації першої та другої. Тому у цій ситуації синкретичне вживання терміна «номінація» є досить доцільним, оскільки воно сприяє об'єднанню процесу та результату в єдиний статико-динамічний комплекс.

2. Слово і словосполучення як номінативні одиниці

Визначення слова і словосполучення як номінативних елементів мови постає одним з найактуальніших питань у сучасній лінгвістиці. Протягом тривалого часу мовознавці (Ч. Баллі, Л. Блумфілд, В.М. Жирмунський, І. О. Бодуен де Куртене, А. Мартіне, Ж. Вахек, С. Д. Кацнельсон, Ф. де Соссюр, Ж. Вандрієс, Х. Фрай та інші) прагнули вирішити проблему двома методами: словоцентрованим та несловоцентрованим. Перший метод ґрунтується на ідеї, що головна мовна одиниця є словом, і аналіз починається з виділення слів, що постає початком переходу до поділу як коротших (морфем), так і більш довгих (словосполучення, іноді речення) мовних одиниць. Другий метод, запропонований І. О. Бодуеном де Куртене виходить із твердження, що центральним компонентом мовної системи є не лише слово (синтетична одиниця), але й словосполучення (аналітична одиниця).

З позицій несловоцентованого підходу, слово не має такого значення, яке воно має у системі словоцентричних понять. Основною одиницею у цьому випадку є словосполучення. Це означає, що слово не ідентифікується як первинна і основна одиниця порівняно з іншими мовними одиницями. У деяких випадках у його виділенні може навіть не бути потреби (наприклад, якщо воно є складником аналітичної номінативної одиниці).

Проявом несловоцентричного підходу є думка про номінативність словосполучень, яку пропонує А. П. Загнітко: «Основна функція словосполучення – номінативна»⁴. Тому несловоцентричний підхід є універсальним, оскільки він орієнтований на одиниці різної структурної складності.

Отже, слово і словосполучення зазвичай розглядають з точки зору їх номінативного потенціалу. Загалом суть теорії номінації полягає в конкретизації відношень між уявленнями про форми мислення, тобто у з'ясуванні того факту, як номінації створюються, стабілізуються та розподіляються в термінах різних фрагментів об'єктивної реальності.

У контексті словоцентричного підходу основною мовною одиницею постає синтетична одиниця – слово, лексема. Вона здатна співвідноситися «з предметами, процесами, подіями дійсності, їх ознаками і взаємозв'язками, вільно відтворюваними в мовленні, і діє для організації висловлювання»⁵. Залежно від сфери її функціонування уявлення про цю одиницю формується або в конкретній мові, або в групі споріднених мов. Її визначають як основну номінативну одиницю у межах комунікативно-пізнавальної діяльності носіїв мови.

Мовна субстанція під назвою слово має й інші термінологічні маркери. Наприклад, лексеми розглядають як абстрактну одиницю лексичного рівня мовної системи в сукупності всіх лексико-семантичних варіантів, які характеризуються формально-граматичною та семантичною єдністю. Цей термін вперше в історії мовознавства було запропоновано у 1918 році. Тоді йшлося про розмежування двох образів: одного, що ми починаємо його відчувати у процесі вимови певного слова, і іншого – який відчуваємо й усвідомлюємо у процесі вимови цього слова в межах словосполучення.

В українському мовознавстві потрактовують цей термін однозначно: абстрактна одиниця лексичного рівня мовної системи в цілісності всіх лексико-семантичних варіантів, які характеризуються формально-граматичною та семантичною єдністю.

⁴ Загнітко А. П. *Основи українського теоретичного синтаксису* : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Горлівка : Вид-во ГДПШМ. Ч. 1. 2003. С. 53.

⁵ Кочерган М. П. *Загальне мовознавство* : підручник [для філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів]. К. : «Академія». 2003. С. 437.

Представники зарубіжної лінгвістики, навпаки, зовсім інакше описують сутність лексеми. А. Мартіне імплементує її як абстрактну одиницю лексики, яка протиставлена слову як представнику лексеми у мовленні; також він говорить про лексему як про номінальний елемент, протиставлений функціональному (наприклад, морфемі). За У. Вайнрайхом, будь-яка мовна одиниця, зокрема й усталене словосполучення, є лексемою.

Навіть з точки зору еталонної системи, де слово вважається основною номінативною одиницею, до його статусу виникає низка питань, а отже, є підстави для більш детального вивчення критеріїв визначення номінативних мовних елементів. Вивчаючи номінативний потенціал мови, науковці дійшли низки висновків, зокрема про те, що будь-яке умовне слово є завжди назвою, одиницею номінації (предмета, ознаки, дії тощо). У мові немає однозначної відповідності між значенням і способом його відбиття. Процес словотворення – це лише частина процесу утворення похідних номінацій, які можуть бути не тільки односкладовими. Щодо терміна, який найбільш точно відбивав би сутність одиниці номінації, яка постає не лише словом, а й словосполученням чи сполученням слів, пропонуємо такий – *номен*, або *номена*. Ми вперше пропонуємо його на позначення абстрактної мовної номінативної одиниці, яка здатна реалізовуватися в усному та писемному мовленні не тільки в слові, але й в аналітичних конструкціях на зразок словосполучень.

Наведені факти оприявнюються у процесі порівняння різних мов, навіть близькоспоріднених. Аналіз текстів зазвичай вказує на таку тенденцію, як прагнення до смислової стислості за рахунок згортання словосполучення в слово. Номінативність словосполучень, що наближає їх до слова, підтверджується їх синонімією, а точніше тотожністю значення, та роллю лексичного еквівалента слова.

Словосполучення здатне передати такі відтінки, які неможливо передати словом. Певні особливості морфемної структури твірного слова, яке може бути похідним, можуть призвести до того, що потрібне похідне значення виражається лише за допомогою словосполучення. До речі, це одна з причин розвитку словотвірної квазісловосполучуваності, що демонструє актуальну або потенційну квазіунівербацію, внаслідок чого структура еквівалентних похідних у різних мовах може бути різною – як синтетичною, так і аналітичною.

Як було зазначено раніше, лінгвісти небезпідставно вважали, що слово не є одиничним номінативним засобом. Ми ж наголошуємо на наявності різних за структурою номінативних одиниць, називаючи кожну з цих одиниць номеном / номеною та вважаємо, що «кожна мовна номінативна синтагма є репрезентацією її мовного еквівалента,

що нивелює відмінності між мовною та мовленнєвою номінаціями»⁶. Хоча відмінності між мовленнєвою номінацією та мовною стерти майже неможливо – вони різючі. По-перше, різниця полягає у типі вмотивованості однієї одиниці іншою. По-друге, за мовленнєвої номінації відбувається фактично акт формотворення, за мовної – словотворення. Утім лінгвіст розповів про внутрішні мотивувальні зв'язки між словом і словосполученням як про природний приклад у цій ситуації; у контексті цих відношень слово і словосполучення розглядалися як еквівалентні, будучи рівноправними з точки зору їх мовленнєвої / текстової реалізації.

Вищезазначене свідчить, що матеріальними реалізаціями одиниць мовної номінації є семантично тотожні їм одиниці мовленнєвої номінації – синтетичні та / або аналітичні модифікації конкретних номен, лексем, складних лексем, тобто інваріанти, здатні матеріалізуватися в різних їхніх структурних різновидах.

3. Візуалізація номінативними одиницями

Візуалізація загалом є створенням та репрезентацією графічного образу текстової чи цифрової інформації, що робить її доступною зоровому сприйняттю і тому зручнішою для запам'ятовування та осмислення. Текстова інформація зі свого боку доповнює й уточнює графічні образи.

Отже, саме вербальна візуалізація постає доцільною в організації простору в проєктах візуальної комунікації. Використання номінативних одиниць синтетичної й елементарної аналітичної структури є оптимальним засобом організації супроводу графічної візуалізації.

Синтетичними номінативними одиницями вважаємо прості чи складні слова (виняток становлять юкстапозити), наприклад: укр. *бунгало, отель, бар, кафе, тераса, паркінг*; польськ. *bar, kawiarnia, taras*; англ. *grill, hotel, parking*.

Номінативними одиницями з елементарною аналітичною структурою вважаємо двокomпонентні словосполучення певного ступеня сталості, наприклад укр. *спортивний майданчик, дитячий майданчик, гриль-зона, господарське приміщення, план-схема*; польськ. *dom parterowy, obiekt sportowy, śmieciowe jedzenie, pomieszczenia gospodarcze, plac zabaw*; англ. *plan-scheme, sports field, swimming pool, grill area, utility room*.

Вкрай зрідка в контексті візуальної комунікації використовують складні аналітичні одиниці на зразок укр. *план-схема терену пансіонату «Бецади»*, польськ. *plan terenu pensjonatu «Bieszczady»*, *схема території*

⁶ Дьячок Н. В. *Основи теорії мовленнєвої номінації (на матеріалі номем з домінантою-словосполученням)*: монографія / Н. В. Дьячок. Дніпро, «Ліра». 2023. С. 46.

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; англ. plan of the territory of the boarding house «Bieszczady».

У створенні зразків візуальної комунікації використовують номінації, зміст яких є зрозумілим широкому загалу носіїв тієї чи тієї мови. Це здебільшого первинні, зрідка – вторинні, номінативні одиниці, тобто слова, словосполучення, низка найбільш вживаних, а тому зрозумілих, усічень.

Використання саме таких одиниць зумовлено низкою лінгвістичних, когнітивних та психологічних чинників. Підґрунтям постають тенденції, пов'язані з економією письмового простору, прагненням мови до «слівності», до синтетизму або, принаймні, до балансу між аналітизмом та синтетизмом, властивостями пам'яті носіїв тієї чи тієї мови фіксувати номінативні одиниці, що мають в структурі від двох до п'яти-шести морфем, не більше двох простих слів тощо. Докладніше ці причини можна представити у такий спосіб.

1. Дія загальномовної тенденції економії мовленнєвих засобів (economy of speech – термін О. Есперсена), що особливо виявляється в мовленні.

2. Тенденція зближення книжкової та розмовної стихій та проникнення розмовних одиниць у літературне вживання.

3. Виникнення нових явищ, які потребують імен.

4. Потреба у зміні найменування явища, яке вже існує. За такими змінами імен можуть стояти чинники в галузі політики, економіки, престижу, комунікації тощо⁷.

5. Екстралінгвальні обставини, сутність яких полягає у стрімкому прискоренні темпу сьогодишнього життя, що у структурному плані втілено у процесах усунення назв із розчленованою формою та у процесах універбації, тобто стиснення у слово номінативних словосполучень цілісної семантики та частого вживання.

Видається важливим ширше висвітлити тенденцію економії мовних / мовленнєвих засобів. Отже, проектування когнітивних знань на мову, точніше на відповідні мовні одиниці, характеризується значним редукуванням мовленнєвих зусиль.

Причиною цього, передусім, постають передтекстові когнітивно-мисленнєві операції, реалізацію яких зумовлено властивостями людського мислення залишати без оприявлення ті знання про навколишній світ, які є у фонді загальноконцептуальних знань, тих знань, що утворюють концептосферу певного народу. Т. А. ван Дейк

⁷ Blakar, R. M. *Language as a means of social power*. In: *Pragmalinguistics*, J. Mey (ed.). The Hague – Paris, Mouton. 1979. Pp. 140-141.

писав: за наявної «послідовності пропозицій необхідно пропустити ті пропозиції, які не слугують умовою інтерпретування»⁸.

Все зазначене ґрунтується на положеннях, які окреслюють причини загальномовного розвитку, а саме:

1) тенденція до передачі все більшої кількості інформації в одиницю часу здійснюється в мовах двома способами: компресією та суперсегментацією;

2) у мовах, що еволюціонували більшою мірою, сформульована тенденція реалізується більшою мірою.

А. А. Лучик пояснювала залежність появи, наприклад, еквівалентів слова дією двох протилежних тенденцій⁹ (Лучик 2000; 2006). Це, по-перше, такі тенденції, які змушують систему еволюціонувати. По-друге, такі, які стримують еволюційні зміни. Науковець уважає, що внаслідок дії протилежних тенденцій у будь-якій природній мові створюється розмаїття форм, які не належать жодній з її структурних категорій. Такі елементи здебільшого вважають одиницями перехідних рівнів мовної системи, іншими словами, Оцінна ж особливість питання про те, чи добре для нас, що ми передаємо й отримуємо більш зредуквану, компресійну інформацію, залишається поза увагою.

Мова здатна, не порушуючи перцептивних і когнітивних законів, що зумовлюють певні можливості компресії, просуватися в бік передавання більшої кількості інформації за один і той же проміжок часу шляхом модифікування мовленнєвих одиниць, тобто слів і словосполучень. Утілення цієї тенденції розвитку в площині змісту є паралельним розвитку мовної / мовленнєвої одиниці у площині форми. Отже, тут можна говорити про компресію.

Та на нашу думку, є ще причини, що сприяють активній появі та стрімкому розповсюдженню вербальних еквівалентів словосполучень або компресійних еквівалентів слів. Наприклад, величезний вплив на створення таких номінацій справляє масова комунікація, зокрема засоби масової інформації. Економічне й соціальне існування людини фактично пропорційне її мовному існуванню. Такий взаємозв'язок породжує появу синтетичних одиниць різного зразка у всіх сферах людського життя. Але й аналітичні номінації посідають у певних галузях чільне місце, або є рівноправними з синтетичними у функційному плані. У будь-якому разі причини формування різних номінацій можуть бути тяж різними. Їхні особливості залежать від

⁸ van Dijk, T.A. Discourse, Ideology and Context. *Folia Linguistica* XXX(1–2). 2001. 11–40.

⁹ Лучик А. А. Відображення еквівалентів слова в базових словниках української мови. *Бібліотечний вісник*. 2000. № 3. С. 35–38, Лучик А. А. Природа і статус еквівалентів слова в мовній системі. *Мовознавство*. 2006. № 5. С. 95–99.

умов розвитку суспільства загалом, суспільних потреб, розвитку науки й техніки, галузевих особливостей тощо.

У цьому контексті також потрібно пам'ятати, що аналіз номінацій, що вжито в дискурсі візуалізації середовища, має свої правила й особливості. В процесі, наприклад, лексико-семантичного аналізу номінативної одиниці – слова, словосполучення, компресива – необхідним є урахування таких компонентів, притаманних кожній з них, як референтне значення асоціативний компонент та емотивна характеристика. На нашу думку, у більшості вербалізованих словосполучень на перший план виходить асоціативний компонент зі збереженням референтного значення, властивого твірному словосполученню.

Наведені нижче приклади графічної й вербальної візуалізації демонструють саме такі одиниці номінації. Їхнє вживання зумовлено їхньою ж ефективністю на тлі графічних елементів.

Схема 1 (український досвід)

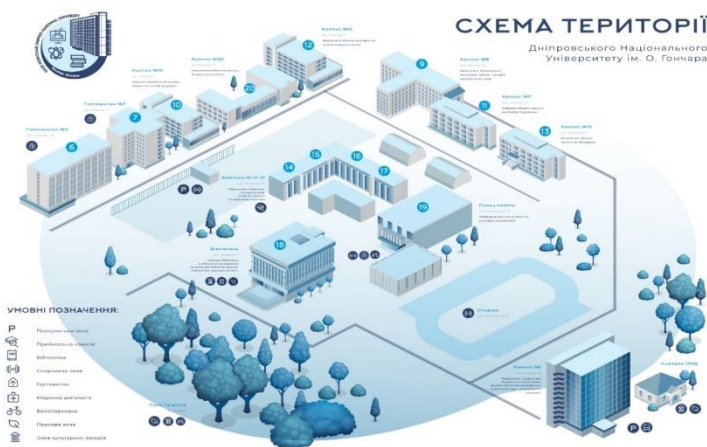

СХЕМА ТЕРИТОРІЇ

Дніпровського Національного
Університету ім. О. Гончара

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	Паркувальна зона
	Приймальна комісія
	Бібліотека
	Спортивна зона
	Гуртожиток
	Медична допомога
	Велопарковка
	Паркова зона
	Зона культурних заходів

Схема 2 (європейський досвід)

Фото 1 (європейський досвід)

Фото 2 (європейський досвід)

Фото 3 (європейський досвід)

Фото 3.1

ВИСНОВКИ

Отже, візуальна комунікація може бути представлена графічними та вербальними елементами (засобами), вибір яких залежить від локальної мети і завдань її створення. Наведені приклади візуальної комунікації й візуальної презентації тих чи тих закладів в Україні та в Польщі свідчать про те, що доцільно використовувати передусім номінації, зміст яких є зрозумілим широкому загалу носіїв мови. Це здебільшого первинні, зрідка – вторинні, номінативні одиниці, тобто слова, сталі словосполучення, низка найбільш вживаних, а тому зрозумілих, усічень.

Поняття *вербальної, чи словесної, візуалізації*, з одного боку, є синонімічним поняттю *номінації*. З іншого боку, поняття *вербальної візуалізації*, притаманне скоріше царині дизайну, є проєкцією лінгвального поняття *номінації*, яке відбиває сутність процесу надання імені, назви кожному окремому предмету, об'єкту, явищу, процесу тощо. Вербальна візуалізація постає особливим – словесним – поданням візуалізації навколишнього середовища і може вважатися одним з елементів загальної візуалізації, протиставляючись графічній візуалізації.

Вербальну візуалізацію також можна вважати різновидом графічної візуалізації, методом дизайну навколишнього середовища, запозиченим із царини лінгвістики, допоміжним інструментом у створенні відповідних дизайнерських проєктів.

Вербальна візуалізація постає доцільною в організації простору в проєктах візуальної комунікації. Використання номінативних одиниць синтетичної й елементарної аналітичної структури є оптимальним засобом організації супроводу графічної візуалізації.

АНОТАЦІЯ

Порушена у дослідженні проблема є актуальною й водночас суперечною: традиційним є визначення, що візуалізація постає створенням та репрезентацією графічного образу текстової чи цифрової інформації, що робить її доступною зоровому сприйняттю, а отже, зручнішою для аналізу та узагальнення. Не було досліджень на межі лінгвістики й графічного дизайну, що також доводить актуальність цих студій. Зокрема, такий перетин галузевих особливостей зумовлений і уможливлений когнітивними чинниками, які зазвичай впливають на створення тих чи тих найменувань.

Поняття *вербальної, чи словесної, візуалізації*, з одного боку, є синонімічним поняттю *номінації*; з іншого – це поняття, притаманне скоріше царині дизайну, є проєкцією лінгвального поняття *номінації*, яке відбиває сутність процесу надання імені, назви кожному окремому предмету, об'єкту, явищу, процесу тощо. Вербальна візуалізація постає особливим – словесним – поданням візуалізації навколишнього середовища і може вважатися одним з елементів загальної візуалізації,

протиставляючись графічній візуалізації. Вербальну візуалізацію також можна вважати різновидом графічної візуалізації, методом дизайну навколишнього середовища, запозиченим із царини лінгвістики, допоміжним інструментом у створенні відповідних дизайнерських проєктів. Вербальна візуалізація постає доцільною в організації простору в проєктах візуальної комунікації. Використання номінативних одиниць синтетичної й елементарної аналітичної структури є оптимальним засобом організації супроводу графічної візуалізації.

Література

1. Blakar, R. M. *Language as a means of social power*. In: *Pragmalinguistics*, J. Mey (ed.). The Hague – Paris, Mouton. 1979. p. 131-169.
2. van Dijk, T.A. Discourse, Ideology and Context. *Folia Linguistica* XXX(1–2). 2001. 11–40. (Special issue, ed. R. Wodak.).
3. Дьячок Н. В. *Основи теорії мовленнєвої номінації (на матеріалі номем з домінантою-словосполученням): монографія* / Н. В. Дьячок. Дніпро, «Ліра». 2023. 226 с.
4. Загнітко А. П. *Основи українського теоретичного синтаксису* : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Горлівка : Вид-во ГДПІМ. Ч. 1. 2003 228 с.
5. Конспекти лекцій <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/avtorlek/2/9.pdf>
6. Кочерган М. П. *Загальне мовознавство* : підручник [для філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів]. К. : «Академія». 2003. 464 с.
7. Лучик А. А. Відображення еквівалентів слова в базових словниках української мови. *Бібліотечний вісник*. 2000. № 3. С. 35–38.
8. Лучик А. А. Природа і статус еквівалентів слова в мовній системі. *Мовознавство*. 2006. № 5. С. 95–99.
9. Ходунова В. Л. Візуалізація: новий поворот у сучасній культурі. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2002. № 3(3). С. 411-423.

Information about the authors:

Diachok Natalia Vasylivna,

Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of General Linguistics and Slavic Studies,
Oles Honchar Dnipro National University,
72, Nauky avenue, Dnipro, 49045, Ukraine

Korsunskyi Viktor Oleksiiovych,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Fine Arts and Design,
Oles Honchar Dnipro National University,
72, Nauky avenue, Dnipro, 49045, Ukraine